

УДК 81'42 : 82'06-3 : 2-587

О. С. Вещикова

Запорізький державний медичний університет

Категорія містичного: науковий дискурс і репрезентація в сучасній прозі

Вещикова О. С. Категорія містичного: науковий дискурс і репрезентація в сучасній прозі. Стаття являє собою огляд літературознавчого дискурсу з проблем утілення містичного в художньому творі. Презентовано еволюцію уявлень про літературну містику у XIX-XX ст. і проаналізовано містикознавчий термінологічний апарат. Розглянуто наявні дефініції містичного в літературі, здійснено спробу перегляду усталеного розуміння містики переважно в релігійному контексті й запропоновано власне визначення поняття. З'ясовано місце містики в системі фантастичної прози та розглянуто нарративні стратегії творення містичного модусу, виокремлені дослідниками як спільні для різних метажанрів.
Ключові слова: літературна містика, фантастика, нарративні стратегії.

Вещикова Е. С. Категория мистического: научный дискурс и репрезентация в современной прозе. Статья представляет собой обзор литературоведческого дискурса по проблемам воплощения мистического в художественном произведении. Представлена эволюция представлений о литературной мистике в XIX-XX вв. и проанализирован мистиковедческий терминологический аппарат. Рассмотрены имеющиеся дефиниции мистического в литературе, предпринята попытка пересмотра устоявшегося понимания мистики преимущественно в религиозном контексте и предложено собственное определение понятия. Выяснено место мистики в системе фантастической прозы и рассмотрены нарративные стратегии создания мистического модуса, выделенные исследователями как общие для различных метажанров.
Ключевые слова: литературная мистика, фантастика, нарративные стратегии.

Veshchykova O. The category of mystical: the scholar discourse and representation in the contemporary prose. The article is devoted to overview of literary discourse on the problems of objectivation the mystical in fiction. The evolution of notion about literary mysticism in the XIX-XX century was presented. This article analyzes the terminological apparatus of the concepts, definitions of mystical in fiction. An attempt to revise the settled understanding of mysticism primarily in a religious context was made. We propose own definition of the mystical in fiction. The place of mystical in the system of fantasy prose founded out. Narrative strategies of creating a mystical modus, distinguished by researchers as general for the different metagenres, was reviewed.
Keywords: literary mysticism, fantasy, narrative strategies.

Однією з ознак сучасного суспільного розвитку є посилена увага до ірраціонального та містичного в усіх сферах людської діяльності. В умовах активної переоцінки цінностей містичний досвід викликає підвищений інтерес, що набуває масового характеру. Як і кожне суспільне явище, феномен містичного знаходить своє відбиття у творах мистецтва, зокрема і в сучасній українській літературі.

Спроби категоризації цього явища належать перу таких учених-гуманітаріїв, як Е. Андерхілл, Н. Висоцька, Д. Володихін, В. Джеймс, К. Дюпрель, М. Еліаде, В. Жирмунський, І. Качуровський, Л. Леві-Брюль, В. Лоський, К. Сперджен, Є. Торчинов, О. Червінська та ін. Водночас досі залишається низка питань, які ще повинні стати об'єктом серйозного дослідження літературознавцями, в першу чергу щодо тлумачення феномена містичного і перегляду усталеного розуміння містики переважно в релігійному контексті, що й зумовлює актуальність цієї статті.

Мета статті – проаналізувати феномен літературної містики в контексті наукового дискурсу XIX–XXI ст. і дослідити нарративні стратегії творення містичного модусу, спільні для містичних метажанрів.

Дослідження репрезентації містичного в літературі має давню історію, особливої активності воно набуло в кінці XIX – на початку XX століття, оскільки «містичні потяги посилюються в часи суспільної реакції і душевної смуту, в ті перехідні епохи, коли старі боги повалені в порох, а нові ще не встигли зайняти їх спорожнілі п'єдестали», як пише Ангел Богданович у розвідці «Містичні настрої в літературі іноземній і у нас» (1896) [1]. Прикметно, що російський критик дещо змішував поняття декадентства, символізму і містики, а під містицизмом розумів певного роду захворювання, «душевний заразний мікроб» на кшталт сухот і вважав безплідними будь-які намагання створити видатний твір мистецтва на тему надприродного. Водночас у статті він зробив спробу навести художні прийоми, використовувані сучасними йому письменниками для творення містичного модусу тексту: специфічний сюжет, у якому йдеться про маргіналізованих осіб; дивні, екстравагантні, неприродні події; звучний, гарний, проте манірний і пихатий стиль; частий мотив смерті і майже відсутній мотив любові [1].

Крізь призму психіки розглядає містичне переживання В. Жирмунський у праці «Німецький романтизм і сучасна містика» (1914) [7]. Саме ж містичне автор розуміє в широкому сенсі – це «живе відчуття присутності безкінечного в кінцевому» [7:12]. Жирмунський

презентував роздуми щодо абстрактного читача містичної прози. На його думку, рецепція божественного вимагає особливої вдачі у людини, здатності віддати всього себе в пасивному спогляданні, зосередженні на власній душі.

Грунтовну розвідку присвятила містицизму в англійській літературі Керолайн Сперджен (1913). Містицизм, вважає дослідниця, «може бути описаний як відношення розуму, засноване на інтуїтивному або досвідному переконанні в єдності, тотожності (unity, openness), однаковості (aliqueness) у всьому» [24:8].

Ернест Ларкін у статті «Містицизм у літературі» (1967) визначає містицизм у вузькому сенсі як пряме, інтуїтивне переживання Бога через об'єднувальну любов [21]. Поділ містичного досвіду на «Я-Воно» і «Я-Ти» дає змогу Ларкіну диференціювати тексти, створені містичними, у т. ч. візіонерами (Августини, Псевдо-Діонісієм, Терезою Авільською, Хуаном де ла Крусом), від суто фікційних письменницьких текстів Платона, Плотіна, Колріджа, Блейка, Емерсона тощо.

У виданні «Literaturwissenschaftliches Lexikon» (1997) містика розглядається в руслі філософії і скоріше у вузькому смислі як «безпосереднє переживання досвіду божественного або трансцендентного, характеризує те, що виходить за межі повсякденної свідомості й досягнень посереднього розуму. Метою містики є поєднання з абсолютною сутністю буття. Засобами є аскеза, медитація й споглядальність» [22:237].

Ю. Ковалів на сторінках «Літературознавчої енциклопедії» (2007) у досить лаконічній статті визначає містичне, на наш погляд, дещо широкі й розмиті: «загадкове, таємниче, надприродне, непояснюване. <...> Воно характеризує також проблеми надчуттєвого способу онтологічного пізнання та його наслідків» [10:52]. Аналізована словникова стаття містить описи внутрішньої й зовнішньої форм містичного досвіду, дані про найвідоміших містиків. Вітчизняному енциклопедичному виданню бракує послідовного огляду містичного в українській літературі: згадано лише Івана Вишенського, Григорія Сковороду та символіста Якова Савченка, а з сучасних письменників – Емму Андієвську.

В українському літературознавчому й філософському дискурсі містичне традиційно трактувалося переважно як релігійний феномен. Так, І. Франко вказує на ірраціональність, непізнаність феномена містики, а основною її рушійною силою називає «безмежну любов, увільнену, наскільки на се позволяла людська вдача, від примішок усього тілесного, любов до бога і до людей» [18:40]. Солідаризується з ним І. Качуровський: «Містичне почуття – це почуття єдності індивіда з Абсолютом» [9:676]. Дослідник здійснює спробу класифікації жанрів містичної літератури і виокремлює такі три групи: жанри, спільні для більшості літератур (гімн,

молитва, заклинання, проклин, присяга); жанри, локалізовані територіально або обмежені певною релігією (єврейський псалом, буддійська джатака, суфійська притча тощо); жанри, обмежені історичними рамками (містична поема, видіння, містерії, міраклі) [9:678]. Слід зауважити, що свої студії Качуровський присвятив літературі Середньовіччя, якої і стосується цей поділ, а тому більшість із зазначених жанрів не репрезентовані на сучасному етапі літературного процесу. Аналізуючи збірку Володимира Янева «Життя», а саме звукові повтори, Качуровський припускає, що вони «мають якимось мірою містичний характер, що поет за їхньою допомогою має намір викликати певний релігійно-споглядальний чи, може, релігійно-медитаційний настрій» [9:686]. Отже, йдеться про можливість існування авторської інтенції при творенні містичного і вплив на реципієнта.

Залежно від рефлексії суб'єкта, його ставлення до власного переживання, а також від позиції реципієнта, містичний досвід може уявлятися як сакральний, якщо має виразно цінний для людини зміст. Підтвердженням цієї тези є напрям «сакральна фантастика» у російській літературній містиці з 90-х рр. ХХ ст. (назва запроваджена Д. Володихінін), для якої характерна «впевненість автора в існуванні надприродних сил і їхньому постійному втручанні в життя нашого світу; боротьба, що відбувається між ними, потребує участі людей, і людина може так чи інакше обирати своє місце у протистоянні. Це означає не тільки „вибір віри“, але також вибір моральний, вибір способу життя і дій» [3:180].

Те, що явище містичного (зокрема, в літературі) гідне дослідницької уваги, майже не викликає заперечень у науковому дискурсі, і водночас в українському літературознавстві бракує ґрунтовних теоретичних студій, присвячених цій проблемі. Тому наразі спостерігаємо термінологічну неузгодженість і полісемантичність у спробах дефініювати цей феномен. Зрозуміло, що у свідомості сучасного читача, якщо тільки він не є фахівцем із філософії чи релігієзнавства, також можуть змішуватися поняття, що підпадають під розуміння містики: езотерика, містицизм, окультизм, магія тощо. Внаслідок специфічності гносеології аналізованого явища, «непізнаності», «невимовності» феномена містики те, чим саме є містичне в художній літературі, в першу чергу залежить не від іманентних характеристик містики, а від її втілення у творах, рецепції читачем, врешті – об'єкта дослідження. Адже містика (як метажанр літератури), приміром, німецького романтизму кардинально

¹Вибором цього терміна Д. Володихінін наполягає на принциповій відмінності містики сакральної («сакральної фантастики») і містики, що асоціюється із горором.

відрізняється від містики Лавкрафта або від постмодерної містики.

Ми пристаємо на думку, що сьогодні «містичне перестає бути способом самовідчуття у світі, трансформуючись на формальний художній прийом» [2:213], а «повсякденне розуміння містичного – це туманно-емоційне уявлення про потойбічне, надприродне, таємниче» [19:10]. Як наслідок, містична література плавню трансформується з релігійної літератури для обраних (посвячених) на літературу масову (популярну, формульну)². Містика в сучасній художній літературі, «фікційна містика» як різновид фантастичного є не презентацією досвіду, набутого містиком, а скоріше уявним, ідеальним (у платонівському розумінні) образом містичного, елементом когнітивної сфери письменника, формою рефлексії. Більше того, уявлення про містичне у свідомості письменника може не збігатися з уявленням про містичне, явленим читачеві наратором у тексті твору. Як «висловлене дао не є дао», так і літературна містика не є містикою у первісному, вузькому значенні, що зумовлено самою специфікою художньої творчості. Саме тому, аби врахувати можливий обшир тлумачень містичного в текстах, ми дотримуємося визначення містичного в художній літературі в широкому значенні: як утіленого у творі за допомогою системи виражально-зображальних засобів надчуттєвого досвіду пасивного пізнання людиною таємного, надприродного й можливого спілкування з ним.

Загальнонаукова розмитість змісту феномена містичного спричиняє невизначеність жанрову. Варто погодитися з думкою О. Червінської, що «містичне як реально присутній складник свідомості, а, тим більше, творчої свідомості, залежно від авторських жанрових уподобань, може бути наявним компонентом практично якого завгодно жанру» [20:46].

Т. Суворова традиційно розглядає містику в межах фантастики, а для її виокремлення пропонує таку характеристику: містична фантастика «змінює уявлення про сутність людини. Природно, що це нерозривно пов'язано з повним переглядом понять про Всесвіт. Відомий нам світ перетворюється на крихітний, малозначущий шматочок. Усі звичні уявлення про реальне вивертаються навиворіт, і більшість людей опиняється, як мінімум, у ролі сліпців» [15]. Дослідниця наводить три жанри містики (переважно в російській прозі): популяризаторська містика (пропагує окультні знання), побутова містика (розповідає про

вторгнення Іншого в повсякденне життя звичайних людей, які не спроможні йому протистояти; класичний зразок – С. Кінг), пригодницька містика (її персонажі «не дивляться в рот надприродним силам; не мають наміру покійно терпіти те, що вважають поганим; <...> розширюють свій звичний світ, поступово переводять його в інший стан») [15].

М. Назаренко виділяє 8 різновидів фантастичної літератури, поклавши в основу розмежування критерій чудесного: межа зона, «чиста» фантастика, релігійна фантастика, містика, альтернативна історія, наукова фантастика, фентезі, наукова фентезі. Містика, на думку дослідника, є близькою до релігійної і «чистої» фантастики, однак тут «чудесне осмислюється як надприродне, що не має стосунку до релігії». До таких творів літературознавець зараховує книги про духів чи привидів («Кентервільський привид» О. Вайлда), про давні раси (Г. Лавкрафт), про різноманітну неміфологічну нечисть («Темна половина» С. Кінга) [11].

Має рацію О. Горбонос, коли зазначає, що необхідно розрізнити містику і містичну фантастику за міметичністю: «Адже фантастика передбачає цілеспрямоване вигадання, явну вигадку; містика переживається суб'єктом як достеменна дійсність, хоча вона і набуває найдивніших форм» [4:7].

Певно, можна стверджувати, що містичної художньої літератури «в чистому вигляді» на сьогодні в Україні не існує. Зазвичай це суміш кількох метажанрів: пригодницького, детективного, філософського, любовного роману з домішкою містики (в широкому сенсі). Т. Гребенюк, ілюструючи метажанрову дифузію у містичній прозі, наводить такі різновиди: містичний трилер (А. Кокотюха «Нейтральна територія»), хоррор (В. Даниленко «Дегустація в будинку з химерами»), соціально-психологічний роман, детектив (Г. Пагуляк «Урізька готика») [5]. А. Гурдуз додає «жіночий містичний любовний роман» (Л. Баграт «Зло», Л. Таран «Дзеркало єдиногого», Дара Корній «Гонимарник») [6]. С. Філоненко до містичного трилеру зараховує «День народження Буржуя» Юрія Рогози і «Ключ» Василя Шкляра, до містичного (паранормального) любовного роману – «Містичний вальс» Наталки Шевченко (також визначає твір як «містичний романс» та «фентезійний любовний роман»), «Відміне кохання» і «Моя кохана відьма» Ганни Ручай [17]. Містичним детективом можна назвати книги О. Захарченко «Брат-і-сестра» та «Зозулята зими» Дари Корній і Тали Владмирової.

Попри таку різноманітність жанрових модифікацій містичного, всі вони повинні мати дещо спільне, вибудовуватися із застосуванням подібних нарративних стратегій. Тому в науковому

²Ідеться саме про сучасну художню літературу в Україні, котра виразно секуляризована. В українській літературі попередніх століть виявляємо яскраві ознаки християнської містики, традиції якої і сьогодні зберігають західна і російська література. А східна література продовжує традиції суфійської містики.

дискурсі наявні своєрідні рекомендації стосовно творення містичного. Одні з перших можемо спостерігати у статті Вальтера Скотта «Про надприродне в художньому творі, зокрема, у творах Ернеста Теодора Вільяма Гоффманна» (1827). Скотт звертає особливу увагу на дві особливості якісної і талановитої прози, здатної збудити у читача емоції, необхідні письменнику. По-перше, це підтримка читачького вагання стосовно характеру оповідуваних подій: «Надприродні явища мають зазвичай характер тасмичний і невловимий, вони здаються нашій наляканій уяві особливо значними тоді, коли й ми самі не можемо в точності сказати, що ж саме, власне, ми бачили і якою небезпекою це видіння загрожує нам. <...> темнота викладу необхідна, адже саме завдяки їй твір наводить жах на читача» [13]. По-друге, це почуття міри і вмиле використання деталей: «Збуджувана ним [надприродним.– О. В.] цікавість може слугувати могутньою пружиною успіху, але цікавість ця легко маліє при невмілому підході і нав'язливому повторенні. <...> У художньому творі надприродні явища слід виводити зрідка, коротко» [13]. Надміру детальний і старанний опис, зловживання кількістю надприродного, на думку В. Скотта, не тільки не посилює враження, а навпаки, послаблює його.

Так само й філософ і містик Володимир Соловйов у передмові (1899) до повісті А. Толстого «Упир» наголошує на необхідності викликати читачьке вагання, що є відмінною ознакою істинно фантастичного: випадки появи цього фантастичного «ніколи не повинні викликати примусової віри в містичний сенс життєвих подій, а скоріше повинні вказувати, *натякати* на нього» [14:610].

Говард Лавкрафт стратегії побудови власних творів називає «правилами, чи стандартами». Письменник обстоює важливість сугестії, здатної підтримувати у читача відповідний настрій: «Саме атмосфера, а не дія є необхідністю літератури про надприродне. Справді, все, чим тільки може бути чудесна історія, – це яскрава картина певного типу людського настрою. <...> Найпершу увагу слід приділяти витонченому навіюванню – невідчутним натякам і штрихам вибраних асоціативних деталей, котрі виражають відтінки настроїв і поступово будують розпливчасту ілюзію дивної реальності нереального» [23].

Майк Йогансен, аналізуючи побудову містичного твору Г. Веллза «Недосвідчений дух» («The Inexperienced Ghost»), наводить кілька прийомів «літературної техніки» (по суті – нарративних стратегій), що були використані автором: так, на думку дослідника, звичний метод фантастичних оповідань – «давати попереду реалістичну декорацію» [8:437], а вже потім вводити оповідь другого рівня, тобто діяти за принципом «жовтка в яйці» [8:439]. Ознакою

«доброго тону», як він вважає, є реалістична концепція, реалістичне пояснення надприродних подій (певно, дався взнаки марксистський ідеологізований підхід у літературознавстві, послідовником якого позиціонував себе Йогансен).

Українські російськомовні фантасти Д. Громов і О. Ладиженський (працюють під псевдонімом Генрі Лайон Олді) вважають зразком літературної містики твори Лавкрафта (а також Майрінка і Кафки). На думку Олді, головне при використанні містичного припущення – не давати пояснення подіям, що відбуваються, і зберігати тасмично: «Коли ви хочете написати містичний твір, навіть якщо читач буде криком кричати на всіх форумах: „Ви розкажіть, що ж там відбувається?!“ – відповідайте: „Не можу!“». Містика – це коли я знаю, *що* відбувається, але не знаю, *як*. Не знаю, *хто* це робить, не знаю, у який спосіб. Спостерігаються й описуються тільки зовнішні ефекти прояву невідомої сили. А як звуть силу, ми не знаємо» [12].

Останніми роками з'являється все більше публікацій-порадників прикладного характеру, що спеціалізуються на виявленні загальних нарративних стратегій, застосування яких має допомогти письменникам-початківцям. Наприклад, автори статті «Тверезий погляд на те, як писати горор сьогодні» (де розглядається також і містика) уже традиційно пропонують «тримати читача біля краю», тобто підтримувати читачьке напруження через невизначеність. Також потрібно у першу чергу орієнтуватися на запити сучасних читачів, котрі, «коли вибирають книгу в жанрі жахів чи містики, прагнуть розваг. А це означає – їм потрібен швидкий темп і напружене очікування, легке літературне прикрашання і жодних зайвих роздумів про життя в безбожному всесвіті» [16]. З одного боку, такі рекомендації мають сенс, з іншого – далеко не вся сучасна містика є розважальною. Деякі твори, наприклад, філософська містика Галини Пагутяк, потребують, навпаки, вдумливого повільного читання. Навряд чи існує універсальний набір стратегій, що спрацюють у кожному конкретному випадку рецепції містичного твору.

Отже, у сучасній українській літературі містичне як різновид фантастичного метажанру є не презентацією містичного досвіду, а фікційним образом містичного, що внаслідок наявного розмаїття метажанрів (містичний трилер, містична любовна історія (роман), містичний детектив, пригодницька містика тощо) набуває щоразу іншої форми і змісту. Більшість дослідників містичного в художній літературі починаючи з XIX століття одностайна в тому, що стратегія читачького вагання й напруження при творенні містичного модусу тексту виявилася найпродуктивнішою і залишається актуальною й досі, в епоху (пост)постмодернізму.

Література

1. Богданович А. И. Мистические настроения в литературе иностранной и у нас [Электронный ресурс] / Ангел Иванович Богданович. – Режим доступа : http://az.lib.ru/b/bogdanowich_a_i/text_0090oldorfo.shtml
2. Висоцька Н. Містичне як прийом: постмодерні примари Хайгейтського цвинтаря [Текст] / Наталія Висоцька // Поетика містичного: Колективна монографія / Упорядк. О. Червінська. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. – С. 209–225.
3. Володихин Д. Домой! : мистическая литература постраспадной эпохи / Д. Володихин // Москва. – 2007. – № 2. – С.178–189.
4. Горбонос О. В. Містичний світ як складова простору художньої літератури: історико-культурологічний аспект / О. В. Горбонос, А. І. Карюхіна // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля : науковий журнал. – Серія «Філологічні науки». – № 1 (9). – Дніпропетровськ, 2015. – С. 6–10.
5. Гребенюк Т. Роман Г. Пагутяк «Уриська готика» в контексті сучасної української літературної містики / Т. Гребенюк // Питання літературознавства : науковий збірник / гол. ред. О. В. Червінська. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. – Вип. 83. – С. 320–320 с. – С. 106–112.
6. Гурдуз А. І. Міфопоетика «жіночого» містичного любовного роману першого десятиліття ХХІ століття в Україні / А. І. Гурдуз // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Сер. : Філологічні науки. – 2014. – Вип. 4.13. – С. 61–68.
7. Жирмунский В. Немецкий романтизм и современная мистика / В. Жирмунский. – СПб : Новое время, 1914.
8. Йогансен М. Вибрані твори / Майк Йогансен / Передм. Р. Мельникова. – К. : Смолоскип, 2001. – 516 с.: портр. – (Серія «Розстріляне відродження»).
9. Качуровський І. Променисті силуети / І. Качуровський. – К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 767 с.
10. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т. 2 / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 624 с. (Енциклопедія ерудита)
11. Назаренко М. Опыт классификации фантастических жанров [Электронный ресурс] / М. Назаренко // Режим доступа: <http://nevmenandr.net/nazarenko/sf.php>
12. Олди Г. Л. Допустим, ты пришелец жукоглазый... [Электронный ресурс] / Генри Лайон Олди. – Режим доступа : http://samlib.ru/d/doroshin_b_a/dopustimty-prisheleczhukoglazjy.shtml
13. Скотт В. О сверхъестественном в литературе и, в частности, о сочинениях Эрнста Теодора Вильгельма Гофмана [Электронный ресурс] / Вальтер Скотт. – Режим доступа : http://lib.ru/PRIKL/SKOTT/scott20_6.txt
14. Соловьев В. С. Философия искусства и литературная критика. – М. : Искусство, 1991. – 701 с.
15. Суворова Т. О., эта мистика... [Электронный ресурс] / Татьяна Суворова. – Режим доступа : <http://www.rusf.ru/oldie/rec/rec95.htm>
16. Тэйлор Д., Коваленко С. Трезвый взгляд на то, как писать хоррор сегодня // DARKER [Электронный журнал]. – 2012. – №12(21). – Режим доступа: <http://darkermagazine.ru/page/trezvyj-vzgljad-na-to-kakpisat-horror-segodnja>
17. Філоненко С. Масова література в Україні: дискурс / гендер / жанр / Софія Філоненко. – Донецьк : Ландон – ХХІ, 2011. – 432 с.
18. Франко І. Зібрання творів у п'ятдесяти томах. Том 12 : Поетичні переклади та переспіви / Іван Франко / Редактор тому Д. В. Затонський; Упорядкування та коментарі В. І. Шевчука. – К. : Наукова думка, 1978. – 727 с.; іл.
19. Хлебников Г. В. Философская мистика и гностицизм: история и современность: Аналит. обзор / РАН. ИНИОН. Центр науч.-информ. исслед. Отд. философии. – М., 2009. – 148 с.
20. Червінська О. Ризиковані контури та парадокси містичного / Ольга Червінська // Поетика містичного: Колективна монографія / Упорядк. О. Червінська. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. – С. 13–46.
21. Larkin E. Mysticism in Literature [Электронный ресурс] / Larkin Ernest // New Catholic Encyclopedia. – 2003. – P. 214–216. – Режим доступа : <http://carmelnet.org/larkin/larkin049.pdf>
22. Literaturwissenschaftliches Lexikon. Grundbegriffe der Germanistik. Herausgegeben von H. Brunner und R. Moritz / Brunner H., Moritz R. – Berlin : Erich Schmidt Verlag, 1997. – 372 S.
23. Lovecraft H. P. Notes on Writing Weird Fiction [Электронный ресурс] / H. P. Lovecraft. – Режим доступа : <http://www.hplovecraft.com/writings/texts/essays/nwwf.aspx>
24. Spurgeon C. Mysticism in English Literature / Caroline Spurgeon. – Kessinger : Publishing's Rare Reprints, 1997. – 168 p.

УДК 821.111

Ю. А. Жаданов, Т. В. Жаданова

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина

Национальная академия Национальной гвардии Украины

Феминистская утопическая литература: истоки жанра

Жаданов Ю. А., Жаданова Т. В. Феміністська утопічна література: витоки жанру. У статті розглядаються процеси зародження і розвитку жіночої утопічної літератури. Виділено три основних етапи еволюції жанру. Вивчено перший етап – епоха ХVІІ – ХVІІІ століть. Особливу увагу приділено творчості М. Кері, М. Кавендіш і С. Скотт. Проаналізовано ключові твори названих письменників. Виділено основні жанрові риси нового літературного явища, виявлені відмінності від творів традиційної чоловічої утопії.

Ключові слова: утопічна проблематика, релігійна утопія, образ оповідача, елітарна утопія, утопічний хронотоп, феміноцентрічна утопія.